

Stanford proti Spojenému království, rozsudek ze dne 23. 2. 1994

Stěžovatel: Stanford

Žalovaný stát: Spojené království

Číslo stížnosti: 16757/90

Datum: 23.02.1994

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: práva obhajoby, spravedlivé projednání, spravedlivý proces, ústní projednání, veřejné projednání

Významnost: 2

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

23. února 1994

VĚC STANFORD

(Rozsudek ve věci Stanford versus Spojené království)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající podle článku 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“) a příslušných ustanovení Jednacího řádu jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda, Thór Vilhjálmsson, F. Matscher, L. - E. Pettiti, J. De Meyer, R. Pekkanen, Sir John Freeland, J. Makarczyk, D. Gotchev, a dále M. - A. Eissen, tajemník Soudu, a H. Petzold, zástupce tajemníka Soudu, po tajné poradě ve dnech 29. října 1993 a 25. ledna 1994, vynesl posledně uvedeného data následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl předán Soudu Evropskou komisí pro lidská práva („Komise“) 11. prosince 1992 během tříměsíční lhůty stanovené v článku 32 odst. 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 16757/90) proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irska, předložené Komisi podle článku 25 dne 8. ledna 1990 britským občanem, panem Bryanem Stanfordem. Žádost Komise vycházela z článků 44 a 48 a z prohlášení, kterým Spojené království uznalo obligatorní pravomoc tohoto Soudu (článek 46). Předmětem uvedené žádosti bylo získání rozhodnutí, zda skutkový děj zakládá porušení závazků odpovědného státu podle článku 6 odst. 1 Úmluvy.
2. V odpovědi na dotaz učiněný v souladu s ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu žadatel uvedl, že si přeje osobně se zúčastnit soudního řízení, a ustanovil právníka, který jej bude zastupovat (ust. 30).

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován Sir John Freeland, zvolený soudce britské národnosti (článek 43 Úmluvy), a R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 3 /b/). Dne 29. ledna 1993 předseda vylosoval za přítomnosti tajemníka Soudu jména ostatních sedmi členů, a to pánů Thóra Vilhjálmsóna, F. Matschera, L. - E. Pettitiho, J. De Meyera, R. Pekkanena, J. Makarzczyka a D. Gotcheva (články 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 4).
4. Pan Ryssdal z titulu funkce předsedy Senátu (ust. 21 § 5) prostřednictvím tajemníka Soudu konzultoval se zástupcem vlády Spojeného království (dále jen „Vláda“), právním zástupcem žadatele a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a 38). V souladu s následně vydaným nařízením obdržel tajemník Soudu 29. června 1993 vyjádření Vlády a dne 22. července 1993 stanovisko žadatele. Dne 21. října 1993 pak obdržel podání žadatele podle článku 50 Úmluvy.
5. V souladu s rozhodnutím předsedy Senátu se veřejné zasedání konalo dne 27. října 1993 v Paláci lidských práv ve Strasbourgu. Soud předtím vykonal přípravné řízení. Před Soud předstoupily následující osoby:

(a) za Vládu

1. Christie, Ministerstvo zahraničních věcí a Commonwealthu - zástupce Vlády, P. Havers, advokát - právní zástupce, J. Watherston, Úřad lorda kancléře, A. Jenkins, Úřad lorda kancléře - poradci;

(b) za Komisi

1. Martinez - delegát;

(c) za žadatele

1. Clare - právní zástupce, G. Platt - poradce.

Soud vyslechl úvodní přednesy pana Martineze, Clarea a Haverse, jakož i odpovědi na své otázky.

6. Dne 3. listopadu 1993 Vláda předložila odpověď na podání žadatele podle článku 50.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Dne 30. března 1988 byl žadatel, pan Bryan Stanford, obžalován porotou korunního soudu v Norwichi ze spáchání sedmi trestných činů souvisejících s jeho poměrem s nezletilou dívkou: omezování osobní svobody, dvou znásilnění, nezákonného sexuálního styku, únosu a dvou vyhrožování smrtí. Soudní jednání před soudcem vrchního soudu a porotou trvalo šest dnů od 8. do 15. června 1988. Během jednání byl žadatel, který seděl na lavici obžalovaných opatřené skleněnými tabulemi, zastupován solicitem a právním zástupcem. Jeho právní zástupce vykonává svou profesi třináct let a specializuje se na trestní právo.
3. Dne 15. června 1988 byl pan Stanford, který byl uznán vinným ze spáchání trestných činů omezování osobní svobody, jednoho znásilnění, únosu a jednoho vyhrožování smrtí, odsouzen celkem na deset let odnětí svobody. V současné době si odpykává trest ve vězení Jejího Veličenstva královny Long Lartin ve Worcestershiru.
4. V průběhu jednání se dokazovalo mezi jiným výpovědí slečny M., údajné oběti trestných činů, které bylo v té době patnáct let, jakož i výpovědí její matky a sestry. Když začala M. vypovídat, soudce ji vyzval, aby přistoupila blíž k němu a k porotě, neboť bylo špatně slyšet, co říká.
5. Dne 27. července 1988 žadatel u samosoudce trestního oddělení odvolacího soudu (dále jen „odvolací soud“) požadoval povolení se odvolat proti svému odsouzení, a to zejména z toho důvodu, že při svém jednání kromě jiného neslyšel průběh řízení. Tato žádost byla dne 13. září

1988 zamítnuta, jelikož bylo shledáno, že žádný z navrhovaných důvodů nemá opodstatnění.

6. Dne 6. října 1988 žadatel obnovil svoji žádost o povolení odvolat se k senátu odvolacího soudu. Stěžoval si kromě jiného na to, že nemohl sledovat původní řízení, jelikož u soudu nebyla odpovídající akustika. Předložil též dopis, ve kterém dozorce, který ho během jednání střežil na lavici obžalovaných, potvrzuje, že si mu žadatel při několika příležitostech stěžoval, že neslyší svědky. Dopis kromě jiného konstatoval: „Nejméně při třech příležitostech jsem zavolal solicitora a tento problém jsem mu sdělil. Při jedné z nich (žadateli) řekl, ať si nedělá starosti, neboť jeho advokát dělá dobrou práci. Musím říci, že jsem neslyšel, co svědci říkají.“
7. Je nesporné, že žadatel nemohl slyšet některé důkazy, ani to, že to bylo sděleno jeho solicitorovi, právnímu zástupci a dozorci, který jej střežil. Ze zápisu z jednání vyplývá, že však žadatel slyšel obžalobu, která byla čtena na počátku jednání, a tvrdil svoji nevinu ke každému ze sedmi trestných činů jemu přičítaných. Ani jednou během jednání nebyla vůči soudu či jeho úředníkům učiněna ze strany žadatele nebo jeho právníků žádná stížnost ani prohlášení, o tom, že neslyší řízení.
8. Žalobce si stěžoval k Úřadu stížností na solicitory kromě jiného na to, že solicitor nepodnikl kroky s ohledem na obtíže při sledování výpovědí. V dopise tomuto úřadu ze dne 19. prosince 1988 solicitor následovně takto kritizoval stížnost žadatele: „Případ pana Stanforda byl zřejmě první případ, který se projednával v nové budově korunního soudu v Norwichi. Během celého jednání pan Stanford tiše seděl na lavici obžalovaných. Řekl mi, že je člověk, který má sluchové problémy. Domnívám se, že to, že neslyšel, co bylo řečeno, se týká zejména důkazů, které byly proti němu vzneseny ze strany žalobkyně (M.). Obžaloba tvrdila, že pan Stanford (žalobkyni) zneužil, znásilnil, unesl a vyhrožoval jí smrtí a že se takto choval asi dva roky. Žalobkyně tvrdila, že o tom nikomu neřekla, protože měla strach z násilí ze strany pana Stanforda a kvůli výhrůžkám, které údajně činil o tom, že ublíží jí a její rodině. Mluvila slabým hlasem a soudce rozhodl, že bude svědčit vsedě u stolu umístěného mezi právním zástupcem a soudcem. To znamenalo, že byla blíže porotě a horní část jejího těla byla pro porotu lépe viditelná, než kdyby byla zakrytá lavicí svědků. Vypovídala však s hlavou skloněnou, často odpovídala na otázky jen jedním slovem a slabým hlasem. Byl jsem spíše blíž k ní než obžalovaný. Slyšel jsem, co říká. Je jasné, že jí porota, soudce a právní zástupce také slyšeli. Kvůli uspořádání soudu by bylo pro obžalovaného obtížné, avšak ne nemožné slyšet, pokud jeho sluchová schopnost nebyla zhoršená. Obdržel jsem od pana Stanforda kompletní instrukce, týkající se soudních dokumentů, a to ve formě dvaadvacetistránkového prohlášení. Podle mého názoru byl právní zástupce velmi dobře seznámen s podrobnostmi tohoto prohlášení a položil žalobkyni všechny otázky, které jí měly být položeny. Souhlasím s tím, že mi pan Stanford řekl, že neslyší vše, co se říká. Právní zástupce byl toho názoru (který jsem sdílel), že on a porota slyší, a jelikož bez jakýchkoliv pochybností obdržel instrukce o veškerých otázkách, které nebyly obsaženy v jeho materiálech, nebylo nic, co bylo třeba učinit. Mám za to, že kdyby byl pan Stanford umístěn blízko žalobkyně a jí tváří v tvář v okamžiku, kdy podávala svoji výpověď, bylo by to porotou považováno za signál zastašujícího chování pana Stanforda, na které si (M.) stěžovala.“
9. Dne 6. října 1989 kolegium odvolacího soudu zamítlo žadatelovu obnovenou žádost o povolení se odvolat proti odsouzení. Rozhodl mezi jiným takto: „Seznámili jsme se s důvody odvolání proti odsuzujícímu rozsudku. Žádný z nich však není podstatný. Odkazujeme však zejména na jeden bod, v němž si stěžuje na to, že s ním nebylo vedeno spravedlivé jednání z důvodu špatné akustiky, která mu zabránila v tom, aby jednání slyšel, a také že jeho zástupce – solicitor toto nenapravil. Viděli jsme dopis od dozorce, který se této věci týkal. Zdálo by se, že je na stížnosti žadatele něco pravdy, totiž to, že nemohl průběžně dobře slyšet, co se děje. Nemáme však pochybnost o tom, že jeho solicitor a jeho právní zástupce neměli nejmenší potíže se sledováním řízení a že ho zastupovali způsobem, na který se pravděpodobně nedá stěžovat.“
10. Dne 10. listopadu 1989 byl žadatel informován tajemníkem oddělení trestních odvolání, že se nemůže odvolat ke Sněmovně lordů, neboť odvolací soud nepřipustil odvolání jako podstatné.
11. Podobná stížnost, týkající se akustiky v soudní místnosti, kde byl žadatel souzen a která byla

čas od času od svého otevření v roce 1988 neustále používána, byla podána v jiném případě za více než rok po odsouzení žadatele. V důsledku toho si majitelé soudní budovy objednali zprávu od společnosti, která se specializovala na akustiku. Tato zpráva ze dne 8. února 1990 poznamenala, že v roce 1988, než začala být budova používána jako soud, ukázaly zkoušky, že byly navrženy akustické normy dodrženy. Závěrem bylo, že osobě, hovořící ze soudní lavice, bylo rozumět z předního sedadla lavice obžalovaných, opatřené skleněnými tabulemi. Zpráva taktéž uváděla, že nebylo shledáno, že by účinek, který mohly mít na slyšitelnost skleněné tabule, mohl způsobit podstatný pokles hladiny zvuku. Bez ohledu na tyto závěry bylo posléze rozhodnuto instalovat nad lavici obžalovaných reflektorový panel, který měl překonat velmi malou ztrátu zvuku, která vznikla v důsledku skleněné tabule.

12. Příslušné domácí právo

13. V Anglii a ve Walesu právo obžalovaného účastnit se u soudu projednávání svého případu vyplývá z common law. Toto obecné pravidlo bylo stanoveno Lordem Readingem, hlavním soudcem, ve věci R. versus Lee Kun (1916), Kings Bench Reports 337, str. 341, následovně: „Pouze velmi výjimečné okolnosti mohou ospravedlnit jednání v nepřítomnosti obžalovaného. Důvodem, proč by obžalovaný měl být při jednání přítomen, je to, že může slyšet případ, který je mu přičítán, a mít příležitost ... na něj odpovědět. Přítomnost obžalovaného neznamena pouze to, že musí být fyzicky přítomen, ale musí být též schopen porozumět povaze řízení.“

14. Pokud má soudce za to, že by obžalovaný na lavici obžalovaných mohl zastrašovat svědka, může obžalovaného přemístit z přítomnosti svědka, avšak ne tak, aby obžalovaný neslyšel (R. versus Smellie /1919/ 14 Zprávy o trestních odvoláních 128).

JEDNÁNÍ PŘED KOMISÍ

19. Žadatel podal svou žádost (č. 16757/90) ke Komisi dne 8. ledna 1990. Stěžoval si podle článku 6 odst. 1 Úmluvy, že jelikož nemohl slyšet řízení, které vyústilo v jeho odsouzení, nebylo s ním vedeno spravedlivé jednání.

20. Dne 10. února 1992 Komise prohlásila stížnost žadatele za přípustnou. Ve své zprávě z 21. října 1992 podle článku 31 vyjádřila svoje stanovisko k tomu, že došlo k porušení článku 6 odst. 1 (jedenáct hlasů ku sedmi). Úplné znění stanoviska a dvou protikladných stanovisek, obsažených ve zprávě, je uvedeno v příloze k tomuto rozsudku.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

21. Žadatel si stěžoval, že neměl spravedlivé jednání, jelikož neslyšel řízení. Odvolává se na článek 6 odst. 1 Úmluvy, který stanoví: „Při rozhodování o ... jakémkoliv trestním obvinění proti sobě má každý právo, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem ...“

22. Žadatel tvrdil, že v důsledku toho, že neslyšel řízení, nebyl plně informovanou stranou pro rozhodnutí svého právního zástupce o vedení jeho případu a byl zbaven příležitosti, aby sám kontroloval, které důkazní prostředky se s písemnými prohlášeními proti němu shodovaly a které nikoliv. Tím, že si stěžoval dozorcí, který jej střežil na lavici obžalovaných, jakož i svému právníkovi, učinil vše, co od něj mohlo být očekáváno, aby soud upozornil. Trval na tom, že nesouhlasil s rozhodnutím svých právníků, aby nečinil vůči soudci prohlášení. Dále přednesl, že se jedná o odpovědnost Vlády, jelikož to byla právě špatná akustika v soudní místnosti, která byla primárním důvodem jeho potíží při vyslechnutí řízení. Toto podpírá rozhodnutím instalovat nad lavici obžalovaných pro zvýšení slyšitelnosti reflektorový panel (viz výše uvedený odstavec 16.).

23. Vláda naproti tomu zdůraznila, že akustika v sále byla zkoušena jak před otevřením soudní síně, tak v roce 1990 na základě stížnosti žadatele. Při obou příležitostech byla shledána jako uspokojivá. Podle jejího názoru, jakož i názoru Komise, se nejedná o odpovědnost Vlády, jelikož si žadatel ani jeho právníci nestěžovali, ani nepřednesli vůči soudu prohlášení o žadatelových problémech se sluchem. Navíc to bylo promyšlené a taktické rozhodnutí právního zástupce, o

kterém se lze domnívat, že bylo žadatelem schváleno. Během jednání se tedy nepříhodilo nic, co by mohlo soudce na tento problém upozornit.

24. Soud musí posuzovat řízení jako celek, včetně rozhodnutí odvolacích soudů. Jeho úkolem je zjistit, zda bylo řízení, jakož i způsob provádění dokazování, spravedlivé (viz kromě jiného rozsudek *Edwards versus Spojené království* z 16. prosince 1992, série A, č. 247-B, str. 34-35, § 34).
25. Připomíná se, že mezi přítomnými u soudu není sporu o tom, že měl žadatel potíže při vyslechnutí určitých svědectví přednesených během jednání.
26. Předmětem sporu není ani to, že článek 6, posuzovaný jako celek, zaručuje obžalovanému právo se skutečně účastnit projednávání své trestní věci. V zásadě to zahrnuje kromě jiného právo nejen být přítomen, ale i vyslechnout a sledovat jednání. Tato práva jsou vlastní samotnému pojmu kontradiktorního řízení a mohou být rovněž odvozena ze záruk uvedených v odstavcích (c), (d) a (e) článku 6 odst. 3 – právo „hájit se sám“, „klást nebo nechat klást otázky svědkům“, „mít zdarma asistenci tlumočnicka, pokud nerozumí nebo nemluví jazykem, který soud používá“ (viz rozsudek *Colozza versus Itálie* z 12. února 1985, série A č. 89, str. 14, § 27, a rozsudek *Barbero, Messegué a Jabardo versus Španělsko* z 6. prosince 1988, série A č. 146, str. 33, § 78).
27. V tomto případě se ani žadatel, ani právní zástupci v průběhu šestidenního jednání nesnažili upozornit soudce na problémy se slyšením. Je pravda, že žadatel zmínil tyto problémy před dozorcem a následně i před svými právními zástupci (viz výše uvedené odstavce 11. a 12.). Dozorce však nebyl úředníkem soudu ani pomocnou soudní osobou. Navíc jeho právní zástupce, který měl v trestních záležitostech dlouholetou zkušenost, zvolil z taktických důvodů mlčení o těchto obtížích (viz výše uvedené odstavce 11. a 13.) a nic nenasvědčuje, že by s tím jeho klient nesouhlasil, jak později tvrdil.
28. Stát nemůže být obecně odpovědný za jednání nebo rozhodnutí právníka obžalovaného. Z nezávislosti právnícké profese vyplývá, že vedení obhajoby je zásadně věcí mezi žalovaným a jeho zástupcem. Smluvní státy jsou povinny zasáhnout pouze v případě, že je zjevné, že právní zástupce neposkytl účinné zastoupení, nebo pokud na to byly dostatečným způsobem upozorněny (viz také *mutatis mutandis* jeden z nedávných rozsudků *Imbrioscia versus Švýcarsko* z 24. listopadu 1993, série A č. 275, str. 14, § 41). To však nebyl tento případ (viz výše uvedený odstavec 27.).
29. Žadatel dále tvrdil, že za nedostatečnou akustiku v soudní síni je odpovědná vláda. Jelikož je to bezpochyby věc, která by mohla vnést otázku podle článku 6 Úmluvy, znalecké posudky, které byly vyhotoveny jak před, tak i po žadatelově stížnosti, prokázaly, že kromě minimální ztráty zvuku v důsledku skleněné tabule byly akustické úrovně v soudní síni uspokojivé (viz výše uvedený odstavec 16.).
30. Závěrem je nutno připomenout, že žadatel byl zastoupen solicitem a právním zástupcem, kteří mohli bez potíží řízení sledovat a měli mít možnost s žadatelem projednat všechny otázky, které vyplynuly z důkazů, které se neobjevily již v písemných svědeckých výpovědích. Navíc ze zápisu z jednání vyplývá, že byl svým právním zástupcem dobře hájen a že soudcovo shrnutí pro porotu věrně a pečlivě odráželo důkazy, které byly soudu předloženy.
31. Navíc od odvolacího soudu, který věc projednával (viz výše uvedený odstavec 14.), nemohlo být za těchto okolností rozumně očekáváno, že napraví nedostatky v soudním řízení, které nebyly vzneseny před soudcem (viz výše uvedený rozsudek *Edwards*, série A č. 247-B, str. 35, § 39, s citacemi zdrojů zde uvedenými).
32. Ve světle těchto zjištění Soud uzavírá, že Spojené království neporušilo povinnost zajistit žadateli spravedlivé jednání. Z toho vyplývá, že nedošlo k porušení článku 6 odst. 1.

Z těchto důvodů Soud jednomyslně rozhoduje, že nedošlo k porušení článku 6.

Rozsudek je vyhotoven v anglickém a francouzském jazyce a vyneseno při veřejném jednání v Paláci

lidských práv ve Strasbourgu dne 23. února 1994.

Marc-André EISSEN

tajemník Soudu

Rolv RYSSDAL

předseda